

<https://helda.helsinki.fi>

Pojat, maskuliinisuus ja väkivaltakokemukset urheilu- ja liikuntaharrastuksissa

Peltola, Marja

Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutimusseura
2020-01-21

Peltola , M 2020 , Pojat, maskuliinisuus ja väkivaltakokemukset urheilu- ja liikuntaharrastuksissa . julkaisussa P Berg , K Lehtonen & M Salasuo (toim) , "Siitä on pikemminkin vaiettu" : Kirjoituksia kiusaamisesta, syrjinnästä ja epäasiallisesta kohtelusta lasten ja nuorten liikunnassa ja urheilussa . Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisu: Liike , Nro 151 , Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutimusseura , Helsinki , Sivut 18-22 . <

<https://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisut/verkkokauppa/verkkojulkaisut/2217-siitae-on-pikemminkin-vaiettu-kirjoit>

>

<http://hdl.handle.net/10138/315995>

unspecified
publishedVersion

Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository.

This is an electronic reprint of the original article.

This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version.

Pojat, maskuliinisuus ja väkivaltakokemukset urheiluja liikuntaharrastuksissa

Marja Peltola, tutkijatohtori, Helsingin yliopisto

Liikunta- ja urheiluharrastukset ovat yksi tärkeä ympäristö, jossa lapset ja nuoret muodostavat käsityksiään fyysisestä olemuksestaan, ruumiillisesta itsemääräämisoikeudesta, ideaalisesta maskuliinisuudesta ja feminiinisydestä ja lukemattomista muista sosiaaliin suhteisiin vaikuttavista asioista. Liikunnallisuus, urheilullisuus ja liikunnasta nauttiminen eivät katso sukupuolta. Maskuliinisuus- ja poikatutkimuksessa on kuitenkin kiinnitetty huomiota siihen, että fyysisyys ja urheilullisuus ovat osa sitä resurssivalikoimaa, jonka avulla pojat rakentavat kuvaa itsestään maskuliinisina ja pyrkivät ansaitsemaan kunnioitusta vertaisryhmähierarkioissa (esim. Manninen, Huuki & Sunnari 2011). Vastaavasti epäurheilullisuus on yksi tekijöistä, jotka voivat altistaa poikia pilkalle ja ulossulkemiselle vertaisryhmissä (Peltola 2020). Ottaen huomioon urheiluharrastusten roolin lasten ja nuorten sosiaalisessa oppimisessa sekä maskuliinisuuden ja urheilullisuuden erityisen suhteen millaista maskuliinisuutta tuottaa ja tukee se, että pojat kohtaavat ohjatun liikunnan ja urheilun parissa merkittävässä määrin henkistä, fyysistä ja seksuaalistakin väkivaltaa? Pohdin tässä lyhyessä tekstissä tätä kysymystä [Lapsiuhritutkimus](#) 2013 -aineistoon nojaten.

SUKUPUOLEN MERKITYS LIIKUNTA- JA URHEILUHARRASTUSTEN VÄKIVALTAKOKEMUKSILLE

Vaikka liikunta- ja urheiluharrastusten merkitystä lasten ja nuorten hyvinvoinnille korostetaan Suomessa runsaasti, hyvinvointia uhkaava väkivaltailmiö tässä ympäristössä on saanut vain vähän huomiota. Ainoa tiedossani oleva määrällinen eli ilmiön yleisyydestä tietoa antava aineisto, jossa on kartoitettu *harrastuksen ohjaajan tai valmentajan* lapsen tai

nuoreen kohdistamaa epäasiaallista tai väkivaltaista käyttäytymistä, on vuoden 2013 lapsiuhritutkimus. Kyselyyn vastasi 11 354 kuudes- ja yhdeksäsluokkalaista peruskoulun oppilasta, joista 5489 osallistui vastaamishetkellä johonkin ohjattuun liikunta- tai urheiluharrastukseen. Osana laajempaa väkivaltakokemuksia kartoittavaa kyselyä näiltä vastaajilta on kysytty heidän kokemuksistaan harrastuksen ohjaajan tai valmentajan heihin itseensä kohdistamasta henkisestä (pilkkaminen ja nimittely, kiroilu ja vihainen huutaminen, uhkailu) ja fyysistä väkivallasta (kiinni tarttuminen, röniminen, lyöminen) sekä seksuaalisesta häirinnästä ja väkivallasta (ks. [Fagerlund ym. 2014](#)).

Aiemmasta väkivaltatutkimuksesta tiedämme, että väkivalta ei kohdistu satunnaisesti ja yhtäläisesti kaikkiin, vaan uhrikokemukset kasautuvat eri konteksteissa erilaisilla tavoilla ja kytkettyvät muun muassa sukupuoleen. Tarkasteltaessa Lapsiuhritutkimus 2013 -aineiston tuloksia liikunta- ja urheiluharrastusten osalta silmiinpistävin sukupuolen mukainen ero on se, että pojat raportoivat kokeneensa kaikkia kysytyjä ohjaajan tai valmentajan harjoittaman väärinkäytöksen tai väkivallan muotoja merkittävästi tyttöjä enemmän. Sukupuolen mukainen ero on suurimmillaan fyysisen väkivallan tapauksessa. Pojat kohtasivat fyysistä väkivaltaa noin kolme kertaa useammin kuin tytöt: pojista 6 prosenttia raportoi ohjaajan tai valmentajan käyttäneen fyysistä väkivaltaa (tarttuneen kiinni, tönineen tai lyöneen) häntä itseään joskus tai usein, tytöistä kaksi prosenttia. Henkistä väkivaltaa oli kohdattu odotetusti paljon useammin: pojista 30 prosenttia ja tytöistä 18 prosenttia raportoi siitä. Liikunta- ja urheiluharrastukset näyttävät jopa muita harrastusympäristöjä alttiimmilta henkiseen väkivaltaan. Kiroilusta ja vihaisesta huutamisesta raportoi liikunta- ja urheiluharrastuksissa käyvistä lapsista ja nuorista 22 prosenttia, muunlaisissa harrastuksissa käyvistä 8 prosenttia. Pilkkamisesta ja nimittelystä raportoi liikunnan ja urheilun harrastajista noin 10 prosenttia ja muista harrastajista noin 5 prosenttia. (Ks. lisää Peltola 2016.)

Poikien yliedustus väkivaltakokemuksia raportoivien joukossa nimenomaan ohjatuissa liikunta- ja urheiluharrastuksissa (ja harrastustoiminnassa yleisemminkin) hätkähdyttää osin siksi, että muilla elämänalueilla vastaavaa yliedustusta ei ole. Vertaissuhteissa ja kotonaan pojat ja tytöt kohtaavat karkeasti ottaen saman verran väkivaltaa (Fagerlund ym. 2014). Poikkeuksellista aiempiin ja muita elämänalueita koskeviin kyselytutki-

muksiin verrattuna on myös se, että pojat raportoivat seksuaalista häirintää ja väkivaltaa liikunta- tai urheiluharrastuksen ohjaajalta tai valmentajalta noin kaksi kertaa useammin kuin tytöt (pojat 3,3%; tytöt 1,5%).

MASKULIINISET NORMIT JA VÄKIVALTA LIIKUNTAHARRASTUKSISSA

Havainto poikien väkivaltakokemusten runsaudesta urheilu- ja liikunta-harrastuksissa herättää tärkeitä kysymyksiä näiden harrastusten piirissä tuetuista maskuliinisuuden malleista ja poikien uhrikokemusten esiintulon ehdoista.

Vertaisuuhteissa tapahtuvien väkivaltakokemusten haavoittavuutta vähättelemättä on keskeistä, että tässä tarkastelun kohteena on nimenomaisesti liikunta- tai urheiluharrastuksen valmentajan tai ohjaajan – siis usein aikuisen – käyttämä väkivalta. Ohjaajat ja valmentajat ovat merkittäviä roolimalleja, joiden käyttäytymisestä nuoret lukevat aikuismaailmassa hyväksyttävistä toimintatavoista, siitä mitä heiltä odotetaan, mistä he saavat kiitosta ja mistä rangaistuksia. Ohjaaja tai valmentaja välittää pojille myös kuvaa siitä, millaisia poikia heidän tulee olla, millaista on hyvä ja arvostettu maskuliinisuus. Poikien väkivaltakokemusten runsaus liikunta- ja urheiluharrastuksissa herättääkin tulkinnan, että näiden harrastusten piirissä kovalla, aggressiivisuuteen ja väkivaltaan yhdistyvällä maskuliinisuudella on edelleen vahva jalansija. Ohjaajan tai valmentajan harjoittama henkinen tai fyysinen väkivalta välittää viestin siitä, että tällainen käytös on hyväksyttävää, se ”kuuluu” lajiin – se siis normalisoi väkivaltaa. Samalla se välittää viestin siitä, että poikien tehtävänä on kasvaa tällaiseen maskuliinisuuteen, mikä tarkoittaa yhtä aikaa pakkoa hyväksyä itsen kohdistuvat väkivallanteot ja lupaa kohdistaa väkivaltaa toisiin.

Entä sitten poikien kokemukset seksuaalisesta häirinnästä ja väkivallasta, ovatko ne ristiriidassa maskuliinisuuden normeihin soisaalistumisen kanssa? Liikuntaharrastuksissa tapahtuvan seksuaalisen väkivallan tutkimuksen pioneeri Mike Hartill (2009) on todennut, että monet seksuaalisen väkivallan teot erityisesti joukkueurheilussa ovat luonteeltaan homofobisia ja ”vääränlaista” maskuliinisuutta rankaisevia. Ilman laadullista lisätutkimusta on mahdotonta tietää, millaisia motivaatioita

ja kontrollipyrkimyksiä poikien väkivaltakokemusten takana on, mutta kansainvälinen tutkimus tarjoaa ainakin yhdeksi tulkintakehykseksi juuri maskuliinisuuden kontrollointia.

Binäärisiksi ymmärretty sukupuoli ja maskuliinisuuden ja feminiinisyden oletettu vastakohtaisuus tarkoittavat, että siinä missä maskuliinisuus yhdistetään – ainakin jossain määrin ja joissain ympäristöissä – kovuuteen, urheilullisuuteen, väkivaltaisuuteen ja stoalaiseen ”kestämiseen”, heikkous, riippuvuus ja haavoittuvuus mielletään enemmän feminiinisen alueelle (esim. Jokinen 2010). ”Vääränlaiseksi” mieltyvä maskuliinisuus uhkaa herkästi alentaa poikien asemaa vertaisryhmähierarkiassa, ellei sitä voida kompensoida muilla maskuliinisuuden resursseilla (Peltola 2020), ja saattaa altistaa uusille väkivallan tai ulossulkemisen kokemuksille. Siksi on helppo ymmärtää, miksi väkivallan uhrin asemaan asettuminen ja väkivaltakokemusten jakaminen, saati näistä epäkohdista huomauttaminen, ei ole pojille maskuliinisuuden normien paineissa helppoa – erityisesti, kun väärin toiminut henkilö on esikuva ja portinvartija omassa harrastuksessa etenemiseen. Lapsiuhritutkimus 2013 -aineisto kuitenkin osoittaa, että pojat kyllä tunnistavat itseensä kohdistuvia väärinkäytöksiä ja väkivaltaa.

Poikien väkivaltakokemusten tarkastelu herättää tarpeen luoda liikunta- ja urheiluharrastuksissa tilaa myös (poikien) haavoittuvuuden ja uhuriuden kokemusten esiintulolle ja (kaikkien) fyysisen koskemattomuuden ja itsemääräämisoikeuden arvostukselle. Kapeat maskuliinisuuden normit johtavat myös homofobiseen ulossulkemiseen ja sanktiointiin – mikä heijastunee seksuaalivähemmistöihin kuuluvien nuorien yliedustuksessa epäasiallista käytöstä liikunta- ja urheiluharrastuksissa kokeneiden joukossa (Hakanen, Myllyniemi & Salasuo 2018). Samalla ne muokkaavat feminiinisyden ja maskuliinisuuden vastakkainasettelua tavoilla, jotka ovat myös tyttöjen kannalta ongelmallisia ja saattavat johtaa häirintä- ja väkivaltakokemuksiin. Maskuliinisuuden normien ja niihin liittyvien käytäntöjen kriittinen tarkastelu liikunta- ja urheiluharrastuksissa onkin kaikkien etu.

LÄHTEET

- Fagerlund, Monica & Peltola, Marja & Kääriäinen, Juha & Ellonen, Noora & Sariola, Heikki (2014) *Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2013. Lapsiuhritutkimuksen tuloksia*. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu. Luettavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/86726/Raportteja_110_lapsiuhritutkimus_web.pdf
- Jokinen, Arto (2010) Kriittinen mies- ja maskuliinisuustutkimus. Teoksessa Tuija Saresma & Leena-Maija Rossi & Tuula Juvonen (toim.) *Käsikirja sukupuoleen*. Tampere: Vastapaino, 128–139.
- Hakanen, Tiina & Myllyniemi, Sami & Salasuo, Mikko (2018) *Oikeus liikkua. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2018*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Valtion liikuntaneuvosto, Valtion nuorisoneuvosto & Nuorisotutkimusseura. Luettavissa: <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2019/02/Lasten-ja-nuorten-vapaa-aikatutkimus-Oikeus-liikkua.-Verkkojulkaisu.pdf>
- Hartill, Mike (2009) The sexual abuse of boys in organized male sports. *Men and Masculinities* 12(2): 225–249.
- Manninen, Sari & Huuki, Tuija & Sunnari, Vappu (2011) 'Earn Yo' Respect!' Respect in the Status Struggle of Finnish School Boys. *Men and Masculinities* 14(3), 335–357.
- Peltola, Marja (2016) Ohjaajan väkivaltainen käyttäytyminen liikuntaharrastuksissa: sukupuolen ja maahanmuuttotaustan merkitys lapsiuhritutkimuksen valossa. Teoksessa Päivi Berg & Marja Kokkonen (toim.) *Urheilun takapuoli. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus liikunnassa ja urheilussa*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 23–45. Luettavissa: https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/urheilun_takapuoli_netti.pdf
- Peltola, Marja (2020, tulossa) Ristiriitainen maskuliinisuuskerronta ja tunteiden jakamisen mahdollisuudet poikien läheisyyksissä. *Sosiologia*.